

**SOCIETAS ETHICA 2016: ETHIK UND RECHT. GLOBALE
HERAUSFORDERUNGEN IM 21. JAHRHUNDER
(ETIKA I PRAVO. SVJETSKI IZAZOVI U 21. STOLJEĆU)**
Evangelische Akademie Bad Boll, 18. – 21. kolovoza 2016.

Silvija MIGLES

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
silvija.migles@gmail.com

Članovi Katedre socijalnog nauka Crkve Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pročelnik prof. dr. sc. Stjepan Baloban i doc. dr. sc. Silvija Migles, sudjelovali su od 18. do 21. kolovoza na četverodnevnoj 53. međunarodnoj konferenciji Societas Ethica 2016.

Prof. dr. sc. Stjepan Baloban ujedno je i dugogodišnji član (od 1997) Societas Ethica – Europskog društva za etička istraživanja (European Society for Research in Ethics).

Međunarodno društvo Societas Ethica osnovano je 1964. godine na inicijativu švicarskog teologa Hendrika von Oyena a od početka je imalo specifičan ekumenski značaj u pristupu etičko-moralnoj i socijalnoj tematici kojom se bavilo. Na neki način je inspirirano Drugim vatikanskim koncilom, a u prvim desetljećima svojeg djelovanja okupljalo je katoličke i protestantske teologe, filozofe i socijalne etičare koji su na godišnjim konferencijama raspravljali o različitim aktualnim pitanjima. Društvo Societas Ethica je sve do pred 15-ak godina okupljalo uglavnom europske znanstvenike i na neki način bilo europski orijentirano kako u obradi tematike tako i po članstvu. Isto tako su desetljećima službeni jezici na konferencijama bili njemački, francuski i engleski. S vremenom se to promijenilo tako da je danas službeni jezik engleski, premda se još uvijek pokušava komunicirati dvojezično, to jest engleski i njemački.

Osvrćući se na jubilejsku proslavu 50-te obljetnice društva Societas Ethica,¹ među značajnije promjene koje obilježavaju rad godišnje konferencije Karl-Wilhelm Dahm ubraja prevladavanje engleskog jezika nad njemačkim zbog čega se s vremenom promijenio i sastav članova toga društva. Drugim riječima, sudjelovanje na godišnjoj konferenciji otežano je za znanstvenike s njemačkoga govornog područja. Jednako tako, zamjećuje se i sve slabija ekumenska crta Societas Ethica kako u znanstvenim raspravama tako i u popratnim događanjima na godišnjim konferencijama. Na ovogodišnjoj konferenciji to je napose bilo vidljivo za vrijeme jutarnje molitve koju ne samo da je pohađio mali broj sudionika nego je izgubila i svoj jasan ekumenski profil.

Mnogi izvrsni katolički teolozi, socijalni etičari i teolozi moralisti poslijekoncilskog vremena sudjelovali su u afirmaciji društva Societas Ethica i pridonosili njegovu svjetskom ugledu. Prof. dr. Marijan Valković bio je jedan od hrvatskih članova koji je redovito sudjelovao u radu toga društva i kao jedan od direktora organizirao 1982. godine godišnji sastanak u Hrvatskoj u sklopu kojega je bio organiziran i Međunarodni poslijediplomski tečaj »Humanistički temelji etike« u Dubrovniku od 13. do 17. rujna 1982. godine.²

Sadašnja predsjednica Societas Ethica je prof. dr. Hille Haker, njemačka katolička teologinja i socijalna etičarka, zaposlena od 2012. godine na Katedri moralne teologije Richard McCormick, Sveučilište Loyola, Chicago. Prema objavljenim informacijama danas društvo Societas Ethica ima oko 270 članova iz 35 zemalja.

Svjetski ugled društva Societas Ethica u današnje vrijeme u prvom se redu očituje u velikom interesu znanstvenika izvan europskih zemalja za sudjelovanje na godišnjoj konferenciji društva. Iako je prvotna nakana društva bila razvijati dijalog protestantskih i katoličkih teologa moralista i socijalnih etičara, više nego značajno mjesto danas zauzima i područje filozofije morala. Jednako tako, interes za rad na godišnjoj konferenciji sve više pokazuju stručnjaci iz drugih religijskih, teoloških, filozofskih pravaca i, općenito, znan-

¹ Usp. Karl-Wilhelm DAHM, Eindrücke und Beobachtungen in 50 Jahren Societas Ethica. Vortrag zum Goldjubiläum, u: Göran COLLSTE – Lars REUTER (ur.), *Proceedings from The 50th Societas Ethica Annual Conference 2013. Climate Change, Sustainability, and an Ethics of an Open Future. August 22–25, 2013, Soesterberg, The Netherlands*, Linköping University Electronic Press Linköping, Sweden, 2014., 217–229. Dostupno na: <http://www.ep.liu.se/ecp/contents.asp?issue=98&volume=28>. XII. 2016).

² Usp. Marijan VALKOVIĆ, Međunarodni postdiplomski tečaj »Humanistički temelji etike« u Dubrovniku, u: *Bogoslovska smotra*, 52 (1982.) 3, 443–444; Ivan FUČEK, Slika čovjeka u etičkim predajama, u: *Bogoslovska smotra*, 52 (1982.) 3, 406–409.

stvenih područja – čime teološke rasprave zaprimaju snažno interdisciplinarno obilježje.

Godine 2016. Societas Ethica održala se pod naslovom *Etika i pravo. Svjetski izazovi u 21. stoljeću*. Glavna tendencija je bila otvoriti raspravu o odnosu prava i pravednosti, kompleksnosti odnosa etike i prava u globaliziranom svijetu, odnosno o pitanju univerzalnog značenja ljudskih prava, posebice na međunarodnoj razini, koje se na poseban način razmatralo u kontekstu izbjegličkog i migracijskog vala iz 2015. godine. Sudjelovalo je oko osamdeset sudionika. Rad konferencije obilježilo je šest glavnih predavanja s više od trideset izlaganja u radu malih tematskih skupina.

Plenarnim predavanjem u rad konferencije sve sudionike uveo je dr. Klaus Günther, njemački pravnik i stručnjak za kazneno pravo, pravne temelje i međunarodne odnose. U svojem izlaganju bavio se pitanjem tranzicijske pravde, mjera i postupaka kojima će se ona ostvariti u zemljama proizašlim iz nelegitimnih političkih režima. Fokus njegove rasprave bilo je pitanje kako dati pravdu žrtvama, manjinama, marginaliziranim, tlačenim, mučenim i ubijenim skupinama i pojedincima. Dr. Günther jasno je istaknuo da tranzicijska pravda čini središnji dio političkog i društvenog procesa koji će novi ustavni poredak učiniti stabilnim i funkcionalnim. Nužno je pritom javno utvrđivanje istine o zločinima, kao i javno i opravdano pripisivanje odgovornosti počiniteljima. Sama kazna, nakon toga, bit će manje važna.

Izvršno i važno predavanje o moralnosti europskog ustava bio je ono dr. Klemena Jaklica, slovenskog pravnika i predavača prava i etike na Harvard University. Prvotni naglasak bio je na Europi u kojoj se ni nacionalne države ni europski narod kao cjelina ne mogu označiti nositeljima suverenosti kako je to kod tradicionalno monistički uspostavljenih demokracija. Pluralizam vlasti velik je izazov vlastima nacionalnih država i Europske unije a po načelima dijaloga i uključenosti omogućuje moralnu superiornost kakvu tradicionalni modeli ne mogu doseći i koja, čuvajući postignuta dobra, otvara neke mogućnosti demokratskog uključivanja koje su ranije bile nepoznate. Takva moralna ustavotvornost na različite načine očitovat će se po moralnosti prava i politike, uključujući i one imigracijske.

Veoma zanimljivu filozofsku raspravu o pravnom poretku unutar globalnog konteksta iznio je dr. Hans Lindahl, pročelnik Katedre filozofije prava na Tilburg University, Nizozemska. Svoju kompleksnu raspravu temeljio je na promišljanju stvarnosti koja definirana zakonskim granicama upućuje na uključenost ili isključenost. Ključno je pritom pitanje načina utvrđivanja granica. Kako granice ne samo da uključuju što isključuju, već isključuju i što

uključuju, umjesto interpretacije univerzalizma i partikularizma dr. Lindahl je radije iznio snažno normativno tumačenje političkog agonizma i odnosa prema zakonu.

Katolička teologinja iz Chicaga dr. Cristina Traina svoj znanstveni rad gradi na interdisciplinarnom pristupu etici i posebno socijalno-etičkim pitanjima. U svojem izlaganju bavila se pitanjem dječjega, odnosno maloljetničkoga rada i pitanjem prava djece, odnosno potrebom za snažnim političko-zakonskim zastupanjem djece. Tvrdnje je opširno argumentirala analizom slučaja Bolivija 2014. kada je bolivijski parlament kao mjeru suzbijanja ekstremnog siromaštva u zemlji izglasao zakon koji dopušta djeci da već s deset godina mogu početi raditi.

Posebnu pozornost privukla su dva izlaganja – svjedočanstva o životnim pričama dvoje ljudi na rubu zakona i smrti. Njemačka novinarka Karin Steinberger predstavila je slučaj Jensa Söringa, nagrađivanog autora devet knjiga koji je zbog brutalnog ubojstva roditelja svoje djevojke od 1986. godine u zatvoru. Dok na jednoj strani novi dokazi do kojih se došlo u razdoblju od 2010. do 2012. godine podupiru njegove tvrdnje o nevinosti, na drugoj strani američka država Virginia ne dopušta njegovo izručenje i povratak u rodnu Njemačku. U sklopu prezentacije prikazan je dio trosatnoga dokumentarnog filma *The Promise* (Obećanje) koji su snimili Karin Steinberger i Marcus Vetter sa svojim timom nakon trogodišnje istrage toga svjetski poznatog slučaja. Velika ljubav, a možda i velika nepravda, kao i američki pravni sustav obilježili su život Jensa Söringa, koji već trideset godina živi u zatvoru.

Dr. Jürgen Moltmann, ugledni profesor emeritus sustavne teologije na Sveučilištu u Tübingenu, Njemačka, i jedan od najpoznatijih protestantskih njemačkih teologa našega vremena, u svojem izlaganju iznio je osobno svjedočanstvo o svojem sudjelovanju u priči o Kelly Gissendaner, ženi osuđenoj na smrtnu kaznu. Na izvršenje smrtne presude Kelly Gissendaner čekala je osamnaest godina, a pogubljena je smrtonosnom injekcijom u američkoj državi Georgia 30. rujna 2015. godine. Tijekom izvršenja pjevala je *Amazing Grace*. Nakon što je iznio osobnu priču o poznanstvu sa zatvorenicom, njezinu završnom studiju teologije, obraćenju i rastu u duhovnosti i odnosu s Bogom, profesor Moltmann je iznio svoje misli o krivnji, pokori i pomirenju, a zatim i o mističnoj duhovnosti osuđenika i zatvorenika.

U kratkim i ciljanim predavanjima unutar skupina raspravljalo se o filozofskim temeljima ljudskog dostojanstva i zakona, iznosile su se refleksije o odnosu zakona i morala iz različitih perspektiva – europske, indijske, južnoafričke i američke, etički se osvjetljavalo procese imigracije u globaliziranom

svijetu, kao i globalno tržišno gospodarstvo, velika pozornost posvetila se aktualnoj krizi Europske unije, a nije izostavljeno ni pitanje odnosa religijskoga i sekularnoga.

Svoj doprinos radu u skupinama dali su i mladi kolege iz Slovenije koji su se predstavili izlaganjima o ulozi Katoličke crkve u Sloveniji u obrani ljudskih prava u Drugome svjetsku ratu (Urška Lampret) te prisutnim polarizacijama na slovenskoj društvenoj i političkoj sceni (Tadej Rifel).

Prema riječima sadašnje predsjednice Hille Haker, središnje pitanje jest na koji način moralnost i etiku učiniti neizostavnim akterima javnog života kako bi se demokracija učinila održivom. Drugim riječima, kome je danas stalo čuti što etičari, teolozi – socijalni etičari i teolozi moralisti imaju reći? To je vidljivo i u hrvatskom javnom prostoru, posebno medijskom, jer interes za dubljim i ozbiljnijim etičkim raspravama uglavnom izostaje. Stoga ohrabruje činjenica ovakvih godišnjih okupljanja znanstvenika i stručnjaka širom svijeta koji istodobno ohrabruju za traženje novih oblika javne prisutnosti.

U sklopu međunarodne konferencije organiziran je izlet u Tübingen, tradicionalni sveučilišni grad na rijeci Neckar u okolici Stuttgarta, teolozima ponajprije poznat po katoličkoj Tübingenškoj školi, koja je po temeljnim povijesnim i biblijskim usmjerenjima bila predvodnicom obnove moralne teologije u XX. stoljeću. Predstavnici Tübingenške škole naglasak su usmjerili s kazuistike i legalističkih manuala prema biblijskim stvarnostima obraćenja i svetosti kao glavnim središtima moralnog života. Unutar tübingenške tradicije čvrsto je stajao i redemptorist, teolog moralist Bernhard Häring, čiji je priručnik moralne teologije *Kristov zakon* (1954.) vrhunac razvoja tradicijskih ideja te škole. U Tübingenu danas živi i radi svećenik i teolog Hans Küng, koji je 60-ih godina prošloga stoljeća tamo bio profesor, a kratko vrijeme u Tübingenu je predavao i Joseph Ratzinger (1966. – 1969.).

Konferencija se održala u Njemačkoj, a domaćin i suorganizator Societas Ethica 2016. bila je kuća Evangeličke pokrajinske crkve u Württembergu, Evangelische Akademie Bad Boll, Stuttgart. Predsjedništvo društva Societas Ethica odlučilo je da će se naredne godine međunarodna konferencija održati u Grčkoj od 24. do 27. kolovoza.